

Л. М. Мельничук,
к. держ. упр., докторант,
Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ

L. Melnychuk,
PhD in Public Administration, Postdoctoral Student,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv

THEORETICAL BASIS OF FORMATION MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE SOCIAL DEVELOPMENT OF REGIONS

У статті систематизовано уявлення про основні категорії науки державного управління. Здійснено аналіз теоретичного доробку вітчизняних та зарубіжних фахівців стосовно систематизації підходів до інтерпретації, змістовного наповнення, характерних особливостей поняття "механізм державного управління", його структури та елементного складу. Розглянуто наявні у науково-експертному середовищі погляди щодо класифікації механізмів державного управління, зокрема, за сферою, характером і способом прикладення зусиль, функціональним призначенням, суб'єктами, методами та факторами управління, масштабністю управлінського впливу. Доведено невідповідність дослідження проблеми формування механізмів державного управління соціальним розвитком регіонів її значущості й актуальності. Обґрунтовано необхідність здійснення системного вивчення передумов формування та застосування відповідних державно-управлінських механізмів. Закладено теоретико-методологічні підвалини дослідження проблем формування механізмів державного управління соціальним розвитком регіонів.

The article systemized the notions of main categories of public administration. It is analyzed the theoretical works of native and foreign experts, concerning systematization approaches to interpretation, the content and the characteristic features of the concept "mechanism of public administration", its structure and elemental composition. It is generalized approaches to classification mechanisms of government that exist in the scientific and expert community, in particular, by the sphere, character and way of making efforts, functionality, subjects, methods and factors of management, the magnitude of managerial influence. It is proved that the research on the formation mechanisms of public administration of the social development of regions do not meet its importance and relevance; grounded the necessity to carry out a systematic study of the prerequisites of formation and application of the relevant mechanisms of public administration. Also it is defined the theoretical and methodological basis for research of formation mechanisms of public administration of the social development of regions.

Ключові слова: соціальний розвиток, розвиток регіонів, державне управління соціальним розвитком регіонів, механізми державного управління, соціальна політика, регіональна політика.

Key words: social development, development of regions, public administration of the social development of regions, mechanisms of public administration, social policy, regional policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Соціальний розвиток будь-якої держави визначається рівнем соціального розвитку її регіонів. Проте в сучасних умовах системної кризи, яка охоплює практично усі сфери людської життєдіяльності, загострюються проблеми регіональних диспропорцій рівня та якості життя населення, надмірної нерівності у доступі до ресурсів та

поширення соціального відторгнення в регіонах України. За таких обставин виникає нагальна потреба в пошуку ефективних шляхів вирішення соціальних проблем, адекватних масштабам і характеру суспільних перетворень. Натомість наявна система державного управління процесами соціального розвитку регіонів залишається мало-ефективною, суперечливою, значною мірою відірваною

від суспільних потреб та будується на недостатньо досконалих й застарілих методах управління. Відтак актуалізується необхідність вироблення якісно нових засад державного управління соціальною сферою регіонів, оптимізації функцій та удосконалення механізмів взаємодії суб'єктів управління усіх ієрархічних рівнів, запровадження сучасного інструментарію у діяльність органів влади.

Успішність цього процесу детермінує потребу у формуванні комплексної теоретико-методологічної бази модернізації державного управління соціальним розвитком регіонів, в тому числі механізмів здійснення державно-управлінського впливу як головної передумови підвищення ефективності управлінського процесу. Саме тому фундаментальною і вельми актуальною проблемою управлінської галузі знань є обґрунтування теоретичних та методологічних засад дослідження системи механізмів державного управління соціальною сферою регіонального рівня та їх практичного застосування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Звернення до результатів аналізу основних тенденцій дисертаційних досліджень у галузі наук з державного управління в Україні, здійсненого авторитетними фахівцями у цій царині, засвідчує, що найбільша частка дисертацій проводиться за спеціальністю 25.00.02 — механізми державного управління [1, с. 6]. Відповідно у площині наукових розвідок постійно перебувають питання визначення сутності, характерних особливостей, класифікації, формування та удосконалення механізмів державного управління у різних сферах суспільної діяльності. Зокрема означеним аспектам цієї наукової проблеми присвячено чимало праць знаних дослідників у сфері соціальної політики та управління соціальною сферою, серед яких, передусім, М. Кравченко, Е. Лібанова, О. Макарова, О. Петрос, А. Попок, А. Решетніченко, П. Ситнік, В. Скуратівський, В. Трощинський, Н. Ярош. Теоретичні засади формування та практичні аспекти застосування державних механізмів регіонального розвитку обґрунтовуються у роботах Т. Безверхнюк, О. Бобровської, В. Вакуленка, З. Варналія, В. Воротіна, З. Герасимчук, М. Долішнього, М. Іжі, О. Коротич, В. Мамонової, В. Куйбіди, М. Орлатого, С. Сergyгіна, А. Тамма, А. Ткачука, О. Топчієва та багатьох інших.

Аспектне відображення проблеми формування механізмів державного управління соціальним розвитком, в тому числі регіональних систем та територіальних громад, міститься у дослідженнях як фахівців з державного управління (зокрема, М. Аровіна, І. Беганська, О. Вольська, С. Зінченко, Н. Копилова, Т. Мехедова, І. Ніколіна Р. Приходько), так і представників економічної галузі знань (О. Євсєєва, В. Куценко, С. Матусяк, О. Омельченко, І. Польська, У. Садова, В. Удовиченко, Н. Халда та інші).

Все більш вагомого розвитку набувають й цілеспрямовані дослідження сучасного розуміння механізмів публічного управління. До таких наукових розвідок можна віднести, наприклад, публікації вітчизняних науковців В. Башкатова, Т. Ганцюк, А. Кузнєцова, Є. Морозова, Л. Приходченко, О. Радченка, Р. Рудніцької, О. Федорчук. Концептуальні засади механізмів державного управління висвітлено у працях таких дослідників як В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Князєв, М. Круглов, В. Малиновський, П. Надолішній, Н. Нижник, О. Оболенський, Г. Одінцева Ю. Тихомиров, Л. Юзьков та інших науковців.

Однак, попри наявність значного масиву наукових публікацій з питань механізмів державного управління в

цілому та в окремих сферах суспільної діяльності, рівень дослідження проблеми формування механізмів державного управління соціальним розвитком регіонів залишається невідповідним її значущості та актуальності, що відмічається, передусім, фрагментарністю розгляду, недостатньою науковою розробленістю визначення механізму державного управління та його складових елементів загалом. Залишається варіативною сутність та зміст поняття, що позначає досліджувану категорію, яка відповідно потребує конкретизації характеристик та уточнення її структурних компонентів, визначення методологічних основ дослідження механізмів державного управління соціальним розвитком регіонів.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — на основі аналізу теоретичного доробку вітчизняних та зарубіжних фахівців стосовно систематизації підходів до інтерпретації, змістовного наповнення, характерних особливостей поняття "механізм державного управління", його структури та елементного складу обґрунтувати ключові теоретико-методологічні положення стосовно дослідження проблем формування механізмів державного управління соціальним розвитком регіонів, визначення їх сутності та виділення системних характеристик.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Механізм державного управління є тією складовою державно-управлінської системи, яка виступає головною передумовою підвищення ефективності управлінського процесу, відповідно потребує максимально можливої точності понятійного визначення. При цьому навіть родове поняття "механізм" може трактується у різних значеннях, які впливають як з етимології цього слова, так і з його використання у багатьох суспільствознавчих науках. Незважаючи на певну близькість поглядів вітчизняних і зарубіжних дослідників, все ще "точиться дискусія стосовно розуміння сутності, змісту та характерних особливостей власне самого поняття механізму як відповідної наукової категорії" [13, с. 19]. Не існує загальновизнаного підходу й до інтерпретації терміну "механізм державного управління". Не вдаючись до переліку та критичного аналізу всіх наявних визначень, слід наголосити на виділенні базових підходів до розуміння сутності досліджуваної наукової категорії. Зокрема, як зазначають фахівці у галузі державного управління, визначення поняття механізму державного управління, його складових та основних видів можна звести переважно до двох основних підходів: структурно-організаційного — як статична єдність певних елементів, які слугують інструментом організації управлінських явищ і процесів; та структурно-функціонального — як динаміка, реальне функціонування усієї статичної єдності елементів [7, с. 235; 16, с. 57—61].

Прихильники першого підходу серед елементів механізму виділяють систему органів управління, відповідні підсистеми, структури органів управління та систему правових норм. Таке розуміння механізмів державного управління ствердилося переважно у правовій науці. Як приклад, можна навести визначення В.Б. Авер'янова, який під механізмом державного управління розуміє сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань) державного управління відповідно до їх правового статусу, та масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами свого функціонального призначення [6, с. 44]. В такому розумінні механізм дер-

жавного управління найбільш відповідає англомовній категорії "machinery of government", яка, зокрема, північно-американською наукою вживається для позначення державного апарату, органів управління, що забезпечують організацію та впровадження управлінського процесу [17].

Більш чисельна когорта науковців, до якої належать передусім фахівці у галузі державного управління, дотримуються структурно-функціонального напрямку, що дозволяє акцентувати увагу "на динаміці управління, дає змогу оцінювати управління з позицій його організуючого впливу на очікувані результати, з'являється можливість абстрагуватися від матеріально-структурної основи управління та концентрувати увагу на характері, змісті і формі власне управлінських дій, організує управлінську науку на пошуки й обґрунтування системи і процесів управління в контексті забезпечення його ефективності і якісних показників" [9, с. 10].

Однак навіть у межах даного підходу структура механізмів державного управління різними науковими школами та науковцями висвітлюється по-різному, визначаючи характерні ознаки та відповідні їм елементи механізмів державного управління, які постійно розширюються в процесі ускладнення соціальних відносин та розвитку інституту держави. Зокрема механізмами державного управління називають: об'єкти, суб'єкти управління та взаємовплив між ними [16, с. 57—61]; сукупність практичних заходів, засобів, важелів, стимулів впливу [8, с. 33]; елементи системи управління (цілі, функції, методи, суб'єкти) та об'єкти управління, процес цілеспрямованого впливу елементів управління на необхідний стан або реакцію об'єктів управління, що має вхідні посилки і результируючу реакцію [12, с. 13-14]; складну систему, призначену для досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, методи, засоби, інструменти державного впливу на об'єкт управління [14, с. 15; 15].

Все ж найбільш поширеною (в окремих випадках з певною деталізацією) є інтерпретація механізмів державного управління як способів розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних форм і методів управління. Таке тлумачення міститься й в енциклопедичних виданнях з державного управління [11, с. 376; 10, с. 421].

Щодо термінологічних основ механізмів державного управління соціальною сферою, зауважимо, що лише у дослідженні О. Вольської знаходимо визначення сутності поняття "механізми державного управління соціальним розвитком", яка трактує його як інструментальну складову системи державного управління, що включає в себе сукупність цілеспрямованих координаційних, мотиваційних, організаційних і контролюючих методів впливу суб'єктів державного управління на галузі соціальної сфери для здійснення державної соціальної політики, узгодження їхніх інтересів і дій у напрямку досягнення поставлених стратегічних і тактичних завдань соціального розвитку [4, с. 197]. Проте, незважаючи на наявність раціональних зерен у цій дефініції, сутність управлінських механізмів несе в собі звужений зміст і зводиться фактично до сукупності методів управління, а тому, на наш погляд, є неприйнятною для надання їй регіонального виміру.

Відтак, базуючись на наявних визначеннях механізму державного управління в цілому, до його елементного складу віднесемо: цілі; завдання управління; фактори управління, тобто ті властивості та елементи об'єкту, його

зв'язки з оточуючим середовищем, на які суб'єктами управління здійснюється вплив в інтересах досягнення поставлених цілей; методи впливу на ці фактори; ресурси управління, при використанні яких реалізується вибраний метод управління й забезпечується досягнення поставлених цілей.

Дотримуючись такого підходу, вихідними елементами для формування механізму державного управління є конкретний об'єкт і певні цілі щодо зміни стану цього об'єкта, які трансформуються у низку управлінських завдань. Далі мають бути визначені фактори управління, на які слід впливати з тим, щоб виконати ці завдання. Саме їх виявлення виступає одним з основних завдань формування конкретних механізмів управління.

У відповідності до природи факторів управління вибираються методи впливу, тобто "систематизовані способи владного впливу державних органів на процеси суспільного і державного розвитку, діяльність державних структур і конкретних посадових осіб, що приводять до вирішення поставлених управлінських завдань на основі знання певних принципів державного управління" [11, с. 313]. Водночас слід зауважити, що для управління суспільними процесами широко використовуються різні види методів впливу, класифікація яких у науковій літературі з державного управління відзначається значною варіативністю підходів, що полягає у використанні широкого спектру критеріїв. Однак у будь-якому випадку їх застосування має здійснюватися у комплексі, що забезпечить ефективність та дієвість механізму управління.

Передусім, методи впливу ґрунтуються на використанні низки інструментів, які у літературі визначаються як засіб, знаряддя (чи їх сукупність) досягнення мети державної політики. Правильний вибір сукупності інструментів забезпечує ефективність досягнення мети. Водночас слід відмітити відсутність сталого підходу до визначення сукупності знарядь політики та критеріїв їх групування. Переважна більшість зарубіжних дослідників класифікують інструменти політики залежно від ступеня втручання держави у процеси суспільного розвитку, міри державного примусу, видів застосовуваних ресурсів. Окремі зарубіжні фахівці, зокрема Е. Ведунг, вважають, що усі інструменти впливу можна звести лише до трьох видів: "батога-пряника-настанови" або "регулювання — економічних заходів — інформування" [3, с. 144—148], у термінах вітчизняних науковців у галузі державного управління це: адміністративно-правові, економічні та соціально-психологічні інструменти [2; 8]. Проте незалежно від підходу до класифікації усі інструменти можуть використовуватися у будь-якому напрямі державної політики.

Нарешті визначається сукупність ресурсів, за допомогою яких організовується вплив на фактори регулювання та які також можуть мати різну природу й формуються у результаті взаємного впливу. Якщо ж неможливо сформувати необхідний набір ресурсів, слід переглянути набір методів та факторів управління. У результаті формування і дії управлінського механізму забезпечується приведення стану об'єкта політики відповідно до поставлених цілей.

Зауважимо, що відповідно до природи визначених елементів механізмів державного управління здійснюється їх класифікація, зокрема, залежно від сфери життєдіяльності суспільства, функціонального призначення, суб'єкта управління [13, с. 24; 15], масштабності впливу та методів управління [5, с. 25—26] тощо. Доволі поширеною є класифікація залежно від природи факторів управління, основними з яких науковці виділяють політичні, економічні, мотиваційні, організаційні та правові. Така ж

класифікація механізмів міститься в окремих дослідженнях проблем державного управління соціальним розвитком. Так, О. Вольська стверджує, що саме на вказаних п'яти механізмах має ґрунтуватися соціальний розвиток [4, с. 198].

Зокрема політичний механізм визначається дослідницею як засоби реалізації державної соціальної політики, конкретних завдань державного управління, сукупність певних процедур, прийомів, об'єднаних на основі дотримання принципів, серед яких визначальними є такі: принцип загального добробуту, соціальної справедливості, солідарності, субсидіарності, соціальної безпеки. Правовий механізм забезпечується дією законів та інших нормативно-правових актів, які регламентують соціальну політику держави й забезпечують соціальний розвиток. Він включає систему різних галузей права і методів, форм юридичного впливу на суб'єкти та об'єкти управління з метою задоволення соціальних потреб індивідів і забезпечення можливостей реалізації соціальних інтересів членів суспільства. Організаційний механізм представлено органами державної влади та місцевого самоврядування. Економічний механізм забезпечення реалізації функцій і пріоритетних завдань соціальної держави передбачає розробку та впровадження системи формування ресурсних джерел: коштів бюджетів усіх рівнів і небюджетних соціальних фондів, співфінансування громадян, благодійних коштів роботодавців. Мотиваційний механізм має свою специфіку, тісно пов'язаний із причинами і наслідками управлінської діяльності, загальною метою державного управління щодо досягнення позитивного, соціально значущого результату, оскільки можна мотивувати діяльність як окремих осіб, так і системи державного управління в цілому [4, с. 198—199, 210, 212, 215—216]. Однак така класифікація не передбачає ані усіх ключових факторів управлінського впливу (наприклад, соціальних), ані достатньо повного наповнення їх конкретним змістом.

Наразі привертає увагу принцип систематизації (узагальнення) механізмів державного управління за: (1) напрямками та видами діяльності, де вони застосовуються, тобто сфери прикладення зусиль, (2) певними типами і видами, тобто характером прикладення зусиль, (3) способами реалізації, тобто способами прикладення зусиль [1]. Так, за напрямками суспільної діяльності механізми можуть бути політичними, економічними, соціальними, гуманітарними, екологічними, державно-менеджерськими. За характером прикладення зусиль — універсальні, що включають такі види як державну політику, державне регулювання, державну підтримку, державне стимулювання, демократизацію, антикризові дії, реформування, державні стратегії та програми, використання зарубіжного досвіду, та прості, які поділяються на правові, зокрема, адміністративно-правові, інституційні (організаційно-правові, організаційні та організаційно-економічні, структурно-функціональні, комунікативні, інтеграційні та адаптивні) й ресурсні (фінансові, матеріально-технічні, людські чи кадрові, інформаційні). За способом реалізації — прямі (практичні заходи, засоби, інструменти) та опосередковані (важелі, стимули). При цьому універсальні механізми є системними, складними механізмами, що реалізуються через інші механізми — ресурсні, правові та інституційні [1, с. 12—13]. При цьому наголошується, що дана систематизація є відкритою для поповнення іншими типами та видами механізмів.

Такий підхід до узагальнення державно-управлінських механізмів, за твердженням його розробників, з якими цілком погоджується автор, дозволяє визначити загальну методологічну схему дослідження механізмів дер-

жавного управління, в тому числі соціальним розвитком регіонів: механізми державного управління → механізми державного управління за сферами суспільної діяльності → типи механізмів державного управління → види (напрями) реалізації → способи реалізації. Аналіз досліджень відповідно до цієї схеми дозволяє дати відповіді на запитання: де застосовуються управлінські механізми, як застосовуються й що конкретно застосовується.

Аналізуючи за пропонуваною схемою наявні дослідження з проблем соціального розвитку регіонів або пов'язаних з ним питань, слід відмітити, що перевага дослідниками надається вивченню системних механізмів, які реалізуються через сукупність простих, зокрема: формування та реалізації регіональної соціальної політики, визначення та обґрунтування шляхів її удосконалення (М. Аровіна, О. Афенкіна, А. Барсуков, О. Вольська, У. Садова); система, основні напрями та складові елементи державного регулювання соціального розвитку України та її регіонів (І. Беганська, О. Дегтяр, О. Євсєєва, С. Зінченко, В. Меленюк, Т. Мехедова, І. Польська); стратегічне планування та цільове програмування соціального розвитку регіонів (І. Коновалова, С. Матусяк, О. Омельченко). Однак спостерігається й значна кількість наукових розробок, присвячених формуванню та впровадженню простих механізмів як у їх комплексі, так і окремих з них, передусім, організаційно-правових, організаційно-економічних, структурно-функціональних, фінансових та інформаційних (С. Гулевська, Н. Копилова, І. Ніколіна, М. Панченко, Р. Приходько, В. Удовиченко, Н.Халда).

Незважаючи на такий, достатньо широкий спектр досліджень типів і видів механізмів державного управління соціальними процесами регіонального рівня, доводиться визнати, що вони носять все ж аспектний характер, акцентуючи увагу на окремих проблемах формування державно-управлінських механізмів відповідно до поставлених дослідницьких завдань. І навіть у комплексі характеризуються відсутністю цілісності розгляду механізмів державного управління соціальним розвитком регіонів.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, проведений аналіз дає підстави для висновку, що загальна методологічна схема дослідження механізмів державного управління соціальним розвитком регіонів передбачає їх аналіз від напрямів діяльності до способів реалізації.

При цьому в основі дослідження механізмів державного управління соціальним розвитком регіональних систем має бути їх розуміння як складової системи управління, що впливає на фактори розширення можливостей регіонів для задоволення соціальних потреб та інтересів населення певної території, яка ґрунтується на використанні низки методів (способів, прийомів, інструментів) управління та сукупності необхідних ресурсів для досягнення цілей соціальної політики.

Наповнення конкретним змістом цих механізмів слід здійснювати на основі вищезрозглянутої послідовності формування механізмів управління в цілому: об'єкт управління → цілі, завдання → фактори впливу → методи управління → ресурси.

Водночас критична недостатність наукових розробок з порушених питань зумовлює здійснення подальших досліджень щодо формування системи механізмів державного управління розвитку соціальної сфери регіонального рівня, визначення найбільш ефективних інструментів впливу органів влади на соціальні процеси.

Література:

1. Бакуменко В.Д. Виділення системних характеристик (типів і видів) механізмів державного управління / В.Д. Бакуменко, В.М. Башкатов // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. — 2013. — Вип. 1. — С. 6—14.
2. Бакуменко В.Д. Державне управління [Текст]: курс лекцій: навч. посіб. / В. Бакуменко, Д. Дзвінчук, О. Поважний; Нац. агентство України з питань держ. служби, Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. — Івано-Франківськ: Місто НВ, 2011. — 535 с.
3. Ведунг Е. Оцінювання державної політики і програм [Текст] / Е. Ведунг; пер. В. Шульга. — К.: Всеуито, 2003. — 350 с.
4. Вольська О.М. Державне управління соціальним розвитком [Текст]: монографія / Вольська О.М.; [наук. ред. д-р екон. наук, проф. Дорофійко В.В.]; Донбас. нац. акад. буд-ва і архіт. — Донецьк: ВІК, 2012. — 402 с.
5. Ганцюк Т. До проблеми визначення елементів комплексного механізму державного управління / Т. Ганцюк // Державне управління та місцеве самоврядування. — 2014. — Вип. 3. — С. 17—26.
6. Державне управління в Україні: навч. посібн. / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 432 с.
7. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посіб. / [Н.Р. Нижник (заг. ред.), В.М. Олуйко (заг. ред.)]. — Л.: Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2002. — 352 с.
8. Державне управління: [підруч.] / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна; за ред. А.Ф. Мельник. — К.: Знання, 2009. — 582 с.
9. Діагностика соціального розвитку регіону [Текст]: наук. розробка / [З.В. Балабаєва та ін.]; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Упр. орг. фундам. та приклад. дослідж., Одес. регіон. ін-т держ. упр. — К.: [НАДУ], 2010. — 37 с.
10. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трошинського, Ю.П. Сурміна. — К.: НАДУ, 2010. — 820 с.
11. Енциклопедія державного управління [Текст]: у 8 т. / [наук. редкол.: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін.]; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. — К.: НАДУ, 2011. — Т. 2 — 692 с.
12. Кульман А. Экономические механизмы: Пер. с франц. / Под общ. ред. Н. И. Хрустальной. — М.: Прогресс; Универс, 1993. — 192 с.
13. Радченко О.В. Родові ознаки категорії "механізм" в соціальних науках / О. В. Радченко // Публічне управління: теорія та практика. — Вип. 3 (15). — 2013. — С. 19—25.
14. Рудницька Р.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / Р.М. Рудницька, О.Г. Сидорчук, О.М. Стельмах / За наук. ред. М.Д. Лесечка, А.О. Чемериса. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. — 28 с.
15. Федорчак О.В. Класифікація механізмів державного управління [Електронний ресурс] // Демократичне врядування. — 2008. — № 1. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf
16. Юзьков Л.П. Государственное управление в политической системе развитого социализма / Л.П. Юзьков. — К.: Вища школа, 1983. — 155 с.
17. Kernaghan K. Public administration / K. Kernaghan // The Canadian Encyclopedia / Historica Foundation of Canada. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://theCanadianencyclopedia.ca/en/article/public-administration>

/theCanadianencyclopedia.ca/en/article/public-administration

References:

1. Bakumenko, V. D. and Bashkatov, V. M. (2013), "Determination of the system characteristics (types and species) of the mechanisms of governance", *Naukovyj visnyk Akademii munitsypal'noho upravlinnia*. Serii: Upravlinnia, vol. 1, pp. 6—14.
2. Bakumenko, V. Dzvinchuk, D. and Povazhnyj, O. (2011), *Derzhavne upravlinnia [Public administration]*, Misto NV, Ivano-Frankivs'k, Ukraine.
3. Vedunh, E. (2003), *Otsiniuvannia derzhavnoi polityky i prohram [Evaluation of the state policy and programs]*, Vseuvyto, Kyiv, Ukraine.
4. Vol's'ka, O. M. (2012), *Derzhavne upravlinnia sotsial'nym rozvytkom [Public administration of the social development]*, VIK, Donetsk, Ukraine.
5. Hantsiuk, T. (2014), "The problem of determination of the elements of complex mechanisms of public administration", *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriadvannia*, vol. 3, pp. 17—26.
6. Aver'ianov, V. B. (1998), *Derzhavne upravlinnia v Ukraini [Public administration in Ukraine]*, Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
7. Nyzhnyk, N. R. and Olujko, V. M. (2002), *Derzhavne upravlinnia v Ukraini: naukovy, pravovy, kadrovi ta orhanizatsijni zasady [Public administration in Ukraine: scientific, legal, personnel and organizational basis]*, Vydvo Nats. un-tu "L'vivs'ka politekhnik", L'viv, Ukraine.
8. Mel'nyk, A. F. Obolens'kyj, O. Yu. and Vasina, A. Yu. (2009), *Derzhavne upravlinnia [Public administration]*, Znannia, Kyiv, Ukraine.
9. Balabaieva, Z. V. (2010), *Diahnostyka sotsial'noho rozvytku rehionu [Diagnostics of the social development of region]*, NADU, Kyiv, Ukraine.
10. Kovbasiuk, Yu. V. Troschyns'kyj, V. P. and Surmin, Yu. P. (2010), *Entsyklopedychnyj slovnyk z derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedic Dictionary of Public Administration]*, NADU, Kyiv, Ukraine.
11. Kovbasiuk, Yu. V. (2011), *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedia of Public Administration]*, T. 2, NADU, Kyiv, Ukraine.
12. Kul'man, A. (1993), *Ekonomicheskie mehanizmy [Economic mechanisms]*, Progress; Univers, Moskva, Rossija.
13. Radchenko, O. V. (2013), "Generic characteristics of the category of "mechanism" in the social sciences", *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, vol. 3 (15), pp. 19—25.
14. Rudnits'ka, R. M. Sydorchuk, O. H. and Stel'makh, O. M. (2005), *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia: sutnist' i zmist [Mechanisms of public administration: the essence and content]*, LRIDU NADU, L'viv, Ukraine.
15. Fedorchak, O. V. (2008), "Classification of mechanisms of public administration", *Demokratychnе vriadvannia [Online]*, vol. 1, available at: www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf (Accessed 7 Sept. 2015).
16. Juz'kov, L. P. (1983), *Gosudarstvennoe upravlenie v politicheskoy sisteme razvitogo socializma [Public administration in the political system of the developed socialism]*, Vyscha shkola, Kyiv, Ukraine.
17. Kernaghan, K. (2015), "Public administration", *The Canadian Encyclopedia / Historica Foundation of Canada*. [Online], available at: <http://theCanadianencyclopedia.ca/en/article/public-administration> (Accessed 7 Sept. 2015). *Стаття надійшла до редакції 09.09.2015 р.*